

Αρχειο 30

Περιεχόμενα

Το ΒΗΜΑΙΔΕΩΝ 3

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Επιμέλεια αφιερώματος: Στάθης Ευσταθιάδης

Οι εξελίξεις και οι νέες ανάγκες στη διαμόρφωση
της εξωτερικής πολιτικής 4
Κωστής Αιλιανός, Αλέξης Ηρακλείδης, Γιώργος Κουμουτσάκος,
Χρήστος Ροζάκης, Στάθης Ευσταθιάδης

ΦΑΚΕΛΟΣ Η ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΠΟΛΗ

Επιμέλεια: Μέμος Φιλιππίδης

Εξοδος	10
Γιώργος Τζιρτζιλάνης	
Η ζωή στην παραλία	10
Ανδρέας Αγγελιδάκης	
Τα αθηναϊκά ρέματα	11
Πάνος Δραγώνας	
Green Bang	11
Θωμάς Δοξιάδης	
Η αλαζονεία των σύγχρονων μνημείων	12
Πλάτων Ριβέλλης	
Ιδανικό γκαράζ: (μόνο) λουλούδια	12
Κωστής Πανηγύρης	
Το μη γνώριμο διαμέρισμα	13
Μόρφω Παπανικολάου	
Μυστικός κήπος	13
Ρένα Σακελλαρίδου	
Soundlogging	14
Athens by Sound	
Πανταχόθεν ανελεύθερα	14
Διονύσης Σοτοβίκης, Κίρκη Μαριολοπούλου	
Επανάχρηση και φιλοξενία	15
Ελίνα Αξιώτη	
Το νομαδικό διαμέρισμα	15
Ελσα Χρυσοχοϊδη	
Η πλατεία του μέλλοντος	16
Μελίτα Σκαρνάκη	
Πύργοι κατανάλωσης	16
Γιάννης Αϊωώπος	
Too good to be true	17
Νίκη Πηλείδου	
Εικόνα και τόπος	17
Ρένα Σακελλαρίδου	
No Logo	18
Βασίλης Μαρματάκης, Κατερίνα Παπαναγιώτου	
Κατεδαφίστε την πόλη	18
Στάθης Κεφαλούρος	

Η περιέργεια του κλασικού	19
Σαλβατόρε Σέτις, Αντρέας Γιακουμακάτος	
Η ανάγκη ρυθμιστικών παρεμβάσεων μετά την πρόσφατη κρίση	20
Χρήστος Βλ. Γκόρτσος	
Διεθνείς κανόνες για το χρηματοπιστωτικό σύστημα	21
Εμμανουήλ Ρούκουνας	
Η αλλαγή του διεθνούς σκηνικού και η Ελλάδα	22
Κωνσταντίνος Στεφάνου	
Γράμμα από το Λάτιο	22
Γιάννης Δρόσος	

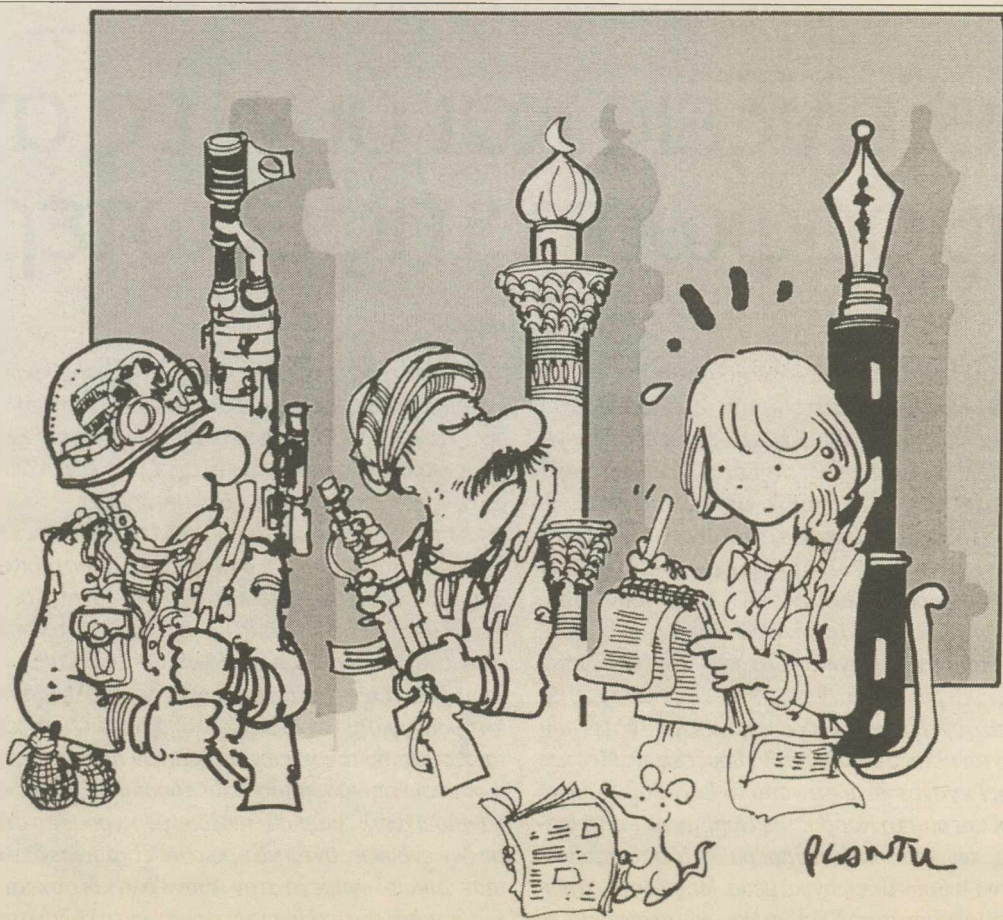
ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Γιατί τόσο εχθρότητα για τον Δαρβίνο;	23
Ευτύχης Μπίτσάκης	
Θεολογία και εξέλιξη	23
Μάριος Μπέζος	
Η εξέλιξη νοηματοδοτεί τις διαπροσωπικές σχέσεις	24
Αγλαΐα Αθανασιάδου	
Σχολικές βιβλιοθήκες, ώρα μηδέν	25
Πέτρος Τατούλης	

ΣΚΕΨΕΙΣ Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΣΗΜΕΡΑ

Εικόνες και εικονοκλάστες	26
Νικόλαος Α. Σταύρου	
Είναι ακόμη υπερδύναμη η Αμερική;	27
Εμμανουήλ Τοντ	
Ο Ομπάμα και ο αμερικανικός ηγεμονισμός	28
Guy Spitaels	
Ηρθε η ώρα του μετα-αμερικανισμού	29
Αθανάσιος Χ. Παπανδρόπουλος	

Γράμματα από την Ευρώπη	30
-------------------------------	----

Ο Plantu είναι μόνιμος σκιτσογράφος της γαλλικής εφημερίδας Le Monde και τακτικός συνεργάτης του ΒΗΜΑΤΟΣ ΙΔΕΩΝ

Οι εκτός ελέγχου και χωρίς ίχνος σοβαρού σχεδιασμού αλλαγές του αστικού τοπίου κατά τα τελευταία χρόνια έχουν οδηγήσει τους πολίτες σε δυσαρμονία με την πόλη τους. Η καθημερινή διαβίωση συναντά όλο και περισσότερες δυσκολίες και η ποιότητα της ζωής, συνολικά, διαρκώς επιδεινώνεται. Τα λίγα μεγάλα έργα που έχουν γίνει διευκολύνουν στοιχειωδώς τη ζωή στην πόλη χωρίς όμως να αλλάζουν τις βασικές συντεταγμένες των όρων κάτω από τους οποίους ζουν εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες καθημερινά.

Στο μεταξύ οι πόλεις αλλάζουν, γίνονται πολυπολιτισμικές και διαμορφώνονται έτσι νέες απαιτήσεις. Όλο και περισσότεροι πολίτες των μεγάλων αστικών κέντρων ονειρεύονται μιαν άλλη ζωή. Ορισμένοι επιλέγουν την απομάκρυνση από τον αστικό ιστό, άλλοι αναγκάζονται να συμβιβαστούν με απαράδεκτες πολλές φορές συνθήκες. Το ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ απευθύνθηκε σε 18 αρχιτέκτονες και designers που δέχτηκαν να σκιαστήσουν σε σύντομα κείμενα τα οράματα και τις ιδέες τους για μια πιο φιλική πόλη, η οποία με μερικές έξυπνες παρεμβάσεις θα μπορούσε να κάνει τη ζωή των κατοίκων της πιο ανθρώπινη. Δεν πρόκειται για ένα νέο σχέδιο πόλης αλλά για σκέψεις και ρεαλιστικές προτάσεις η επιτυχία των οποίων σε μεγάλο βαθμό στηρίζεται στο προσωπικό παράδειγμα και στην ευθύνη καθενός από εμάς.

Οι προτάσεις και ιδέες για μεγάλα θέματα της πολιτικής συνεχίζονται σε αυτό το τεύχος με το δεύτε-

ρο μέρος του αφιερώματος στην εξωτερική πολιτική. Υπό το φως των νέων εξελίξεων συζητούν γύρω από ένα τραπέζι άνθρωποι που χειρίστηκαν ή που βρέθηκαν πολύ κοντά, σε διάφορες εποχές, στον χειρισμό σημαντικών υποθέσεων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Η ανάληψη από τη χώρα μας της προεδρίας στον ΟΑΣΕ, ο ρόλος της Ελλάδας στη διαμόρφωση των νέων σχέσεων μεταξύ ΕΕ, Ρωσίας και ΗΠΑ, οι αναγκαίες προσαρμογές στα ελληνοτουρκικά, το «μακεδονικό», το Κοσσυφοπέδιο, το ενεργειακό είναι μερικά από τα θέματα που απασχολούν τους ομιλητές.

Οι συνομιλητές μας συμφώνησαν ότι μπορεί η διεθνής συγκυρία να μην αλλάζει εύκολα και γρήγορα αλλά υπάρχουν εξελίξεις που κυοφορούνται και απαιτούν και δεύτερες σκέψεις σε μια σειρά κρίσιμα θέματα. Επισημαίνουν δε ότι η νέα αμερικανική ηγεσία ίσως ενθαρρύνει νέες σκέψεις και πρωτοβουλίες στη διεθνή σκακιέρα. Οι ιδέες που διατυπώνουν πιστεύουμε ότι θα προβληματίσουν.

Στο ίδιο τεύχος, τέλος, γίνεται προσπάθεια, από σημαντικούς ξένους μελετητές μιας πρώτης εκτίμησης της πολιτικής που πιθανώς θα ακολουθήσουν οι ΗΠΑ μετά την ανάληψη της προεδρίας από τον Μπαράκ Ομπάμα.

Το Βήμα Ιδεών

ΤΟ ΒΗΜΑ

Πρόεδρος του ΔΣ: Χρήστος Δ. Λαμπράκης

Εκδότης - Διευθυντής: Σταύρος Π. Ψυχάρης

Ιδρυτής: Δημήτριος Λαμπράκης

Αναπληρωτής Διευθυντής: Χρ. Μεμής

Διεύθυνση Συντάξεως:

Αντ. Καρακούσης, Β. Μουλόπουλος.

Γραφεία: Μιχαλακοπούλου 80, Αθήνα 115 28 E-mail: epistoles@vimaldeon.gr Internet: <http://www.vimaldeon.gr> Τηλ. κέντρο: 211-365.7000 Κωδικός ΕΛΤΑ: 2696
ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, η κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλον, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη. Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

ΒΗΜΑ Ιδεών ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Συντακτική Επιτροπή: Τάσος Γιαννίτσης, Ηλίας Κούβελας, Ιωάννης Μάνος,

Μπέττυ Τσακαρέστου, Μέμος Φιλιππίδης.

Διεύθυνση Συντάξεως: Γιάννης Δρόσος Αρχισυντάξη: Γιάννης Ν. Μπασκόζος

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ ΜΕ ΤΟ ΒΗΜΑ

Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη ΑΕ

Εκτελεστική Επιτροπή:

Χρήστος Δ. Λαμπράκης, Πρόεδρος ΔΣ,
Σταύρος Π. Ψυχάρης, Αντιπρόεδρος ΔΣ και
Διευθύνων Σύμβουλος, Π. Καψής, μέλος ΔΣ,
Στ. Νέζης, Γενικός Επιχειρησιακός Διευθυντής,
Ν. Πεφάνης, Γενικός Οικονομικός Διευθυντής,
Πάνος Στ. Ψυχάρης, Διευθυντής Ψηφιακών
Μέσων, Τ. Ι. Κουταλίδης, Νομικός Σύμβουλος,
Ι. Μάνος, Σύμβουλος Διοικήσεως.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Οι εξελίξεις και οι νέες ανάγκες στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής

Υπάρχει μια διάχυτη σε όλον τον κόσμο αισιοδοξία ότι μια νέα εποχή εκκολάπτεται και ότι το αποτέλεσμα θα είναι ικανοποιητικό και μάλιστα δεν θα αργήσει να φανεί. Ακόμη και οι Παλαιστίνιοι της Γάζας «ελπίζουν ότι η δοκιμασία τους θα έχει θετικό τέλος» μεταδίδει το BBC. Είναι η είσοδος του Μπαράκ Ομπάμα στον Λευκό Οίκο και τα πρώτα μέτρα που έλαβε, δηλαδή το ξήλωμα της πολιτικής και της στρατηγικής Μπους; Είναι η αντοχή που δείχνουν οι τράπεζες στην πιστωτική θύελλα και οι «ενέσεις υλικής εμπιστοσύνης» – κατά το γερμανικό «Spiegel» – που έσπευσαν να κάνουν οι κυβερνήσεις στις αγορές των χωρών τους. Είναι το πνεύμα συνεργασίας και οι σχετικές προτάσεις που ανταλλάσσονται μεταξύ Ουάσιγκτον, Βρυξελλών, Μόσχας και Πεκίνου; Γεγονός είναι ότι «από το Βανκούβερ ως το Βλαδιβοστόκ και από το Νάρβικ της Νορβηγίας ως το Κεϊπτάουν» υπάρχει εμπιστοσύνη σήμερα ότι όλα τα προβλήματα μπορεί να λυθούν με ειρηνικά μέσα. Με διάλογο. Υπάρχει τέτοια αντίληψη και στην Ελλάδα; Ναι – και ας φαίνεται το αντίθετο. Ας κυριαρχούν οι φραστικές αψιμαχίες, ας κυριαρχούν επιφανειακά η μεμφιμοιρία και η καταστροφικότητα, οι οποίες, βεβαίως, έχουν την εξήγησή τους. Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ελλάδα στον χώρο της εξωτερικής πολιτικής; Οι σχέσεις με την Τουρκία και η παρουσία και ο ρόλος της μέσα στην Ευρωπαϊκή Ενω-

ση, γενικότερα μέσα στον κόσμο που διαμορφώνει η παγκοσμιοποίηση. Το Κυπριακό και το όνομα της πΓΔΜ είναι δικά «τους» προβλήματα τα οποία αφορούν την Ελλάδα αλλά δεν κρίνουν την πορεία και το μέλλον της, η οποία λύση τους – είτε η μη λύση τους – δεν την απειλεί.

Η καλή διάθεση, οι πρωτοβουλιακές χειρονομίες της Αθήνας προς την Αγκυρα, η διπλωματική υποστήριξη που σε αρκετές περιπτώσεις έδωσε η Ελλάδα στην Τουρκία δεν έχουν αποτέλεσμα, ακόμη και οι ελπίδες – τις οποίες είχε όλος ο κόσμος, όχι μόνο η Ελλάδα – ότι η κυβέρνηση Ερντογάν θα ήθελε και θα μπορούσε να ακολουθήσει πολιτική προσέγγισης αποδείχθηκαν αβάσιμες. Οι επιδείξεις των (οπλισμένων) τουρκικών μαχητικών πάνω στο Αιγαίο και η απουσία οποιασδήποτε νέας τουρκικής «ιδέας» στις συναντήσεις διπλωματικού επιπέδου μαρτυρούν ότι στην Αγκυρα δεν ενδιαφέρονται να προωθηθεί κάποιος διάλογος ουσίας. Δικαιολογημένα στην Αθήνα όλο και συχνότερα, όλο και δυνατότερα ακούγονται φωνές για αλλαγή στάσης, για επανεξέταση αυτού του κεφαλαίου της πολιτικής μας το οποίο αφορά τις σχέσεις με την Τουρκία. Είναι σκέψεις και «φωνές» οι οποίες ακούγονται όχι υπό την πίεση συναισθηματισμού αλλά από την ορθολογική εκτίμηση καταστάσεων. Μια τέτοια σε βάθος επανεξέταση της ελληνικής πολιτικής και τακτικής έναντι της Τουρκίας δεν θα αργήσει.

Ο ρόλος της Ελλάδας στην ΕΕ έχει συσταθεί. Επειτα από δύο πολύ αποδοτικές σε ευρωπαϊκή κλίμακα ελληνικές προεδρίες, ύστερα από πρωτοβουλίες για τη Μέση Ανατολή στο πλαίσιο της ελληνικής συμμετοχής στο Συμβούλιο Ασφαλείας, η Ελλάδα υποσκηλίζεται σε ενέργειες και αποφάσεις που διαμορφώνουν το συνεχώς διαμορφούμενο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Η μη πρόσκληση της Ελλάδας στη διάσκεψη ευρωπαίων ηγετών στο Κάιρο για την εκκεντρική στη Γάζα είναι η πιο πρόσφατη εκδήλωση. Η (αλόγιστη) είσοδος των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στην ΕΕ – έστω με τίμημα την ένταξη της Κύπρου – και το ψευτο-ιδεολογικό φορτίο που αυτές κουβαλούν δημιούργησε ανισορροπίες στην Ευρώπη οι οποίες, εκ των πραγμάτων, δεν ευνοούν την Ελλάδα. Η στάση μας στο Κοσσυφοπέδιο, το πρόβλημα με την πΓΔΜ και η απροθυμία της Ελλάδας να τιμήσει υποχρεώσεις της στο ΝΑΤΟ – που έχουν την ανταπόκρισή τους όχι μόνο στην Ουάσιγκτον αλλά και στις Βρυξέλλες – είναι μερικές μόνο από τις αιτίες οι οποίες περιέστειλαν τον ρόλο της χώρας στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Η προεδρία του ΟΑΣΕ την οποία ανέλαβε η χώρα αποτελεί πραγματικά μεγάλη ευκαιρία για να ανακτήσει έδαφος και για να σταθεροποιήσει τον ελληνικό ρόλο στο ευρωπαϊκό κύτταρο λήψης αποφάσεων. Δεν είναι καθόλου εύκολος στόχος.

Σ.Ε.

Στη συζήτηση που ακολουθεί παίρνουν μέρος: Κωστής Αιλιανός πρέσβης ε.τ., Αλέξης Ηρακλείδης καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Γιώργος Κουμουτσάκος εκπρόσωπος του υπουργείου Εξωτερικών, Χρήστος Ροζάκης καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και επίτιμος πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Στάθης Ευσταθιάδης δημοσιογράφος

Στάθης Ευσταθιάδης: Σας καλωσορίζω στο «Βήμα Ιδεών». Σε μια εποχή μεγάλων και σε παγκόσμια κλίμακα αλλαγών, είναι ενδιαφέρον να εκφραστούν γνώμες και ιδέες για τη θέση της χώρας μας σε ζητήματα που επηρεάζουν τη ζωή και το μέλλον όλων μας. Ας συζητήσουμε λοιπόν θέματα εξωτερικής πολιτικής. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα βασικά προβλήματα τα οποία θα απασχολήσουν και πρέπει να απασχολήσουν την ελληνική εξωτερική πολιτική τη νέα χρονιά;

Χρήστος Ροζάκης: Ο συμβολισμός της αλλαγής του χρόνου δεν τροποποιεί αυτόματως τα βασικά προβλήματα που θα εξακολουθήσουν, και μέσα στο 2009, να απασχολούν την ελληνική εξωτερική πολιτική. Ίσως οι νέες παράμετροι των διεθνών σχέσεων, που έχουν ήδη σχηματιστεί μέσα στο 2008, δηλαδή η διεθνής οικονομική κρίση και το ενεργειακό πρόβλημα στην Ευρώπη, να πρέπει να προστεθούν στα προβλήματα στα οποία η Ελλάδα δέον να ενοικήψει προκειμένου να διαπιστώσει τις γενικότερες επιπτώσεις τους στις διεθνείς σχέσεις της χώρας και στις λύσεις που θα πρέπει να δώσει σε αυτές.

Ειδικότερα το ενεργειακό πρόβλημα, και ιδιαίτερα το ζήτημα της τροφοδοσίας της Ευρώπης με φυσικό αέριο, είναι ένα σημείο αιχμής που πρέπει προσεκτικά να αντιμε-

τωπίσουμε. Και έχει πολλές διαστάσεις: πρώτα απ' όλα πολιτικές, γιατί συναρτάται με αυτή την ανανεωμένη τριβή ανάμεσα στην Ανατολή και στη Δύση, και τις αμερικανικές αντιλήψεις για τον ρόλο του φυσικού αερίου ως πολιτικού όπλου της Ρωσίας. Νομίζω ότι στο σημείο αυτό η Ελλάδα θα πρέπει να στοιχηθεί με την Ευρώπη των 27 σε μια προσπάθεια αναζήτησης λύσεων που να μειώνουν την εξάρτησή της από μία και μόνο πηγή, να ενδυναμώνουν την Ευρώπη ως διαπραγματευτική απέναντι στη Ρωσία, αλλά ταυτόχρονα να αποκλείουν πολώσεις με αυτή την ισχυρή ανατολικοευρωπαϊκή δύναμη, που θα την οδηγούσε στην απομόνωση και έτσι στην αντιπαλότητα. Θα πρέπει ταυτόχρονα όμως να έχουμε υπόψη μας ότι πλέον η Ρωσία οδεύει στον δρόμο του μεγαλοδυναμισμού, με γνώμονα την επανάδειξη της σε κεντρικό μοχλό των διεθνών σχέσεων, και ότι κατά συνέπεια το ενεργειακό θα είναι ένας σταθερός παράγοντας άσκησης πολιτικής.

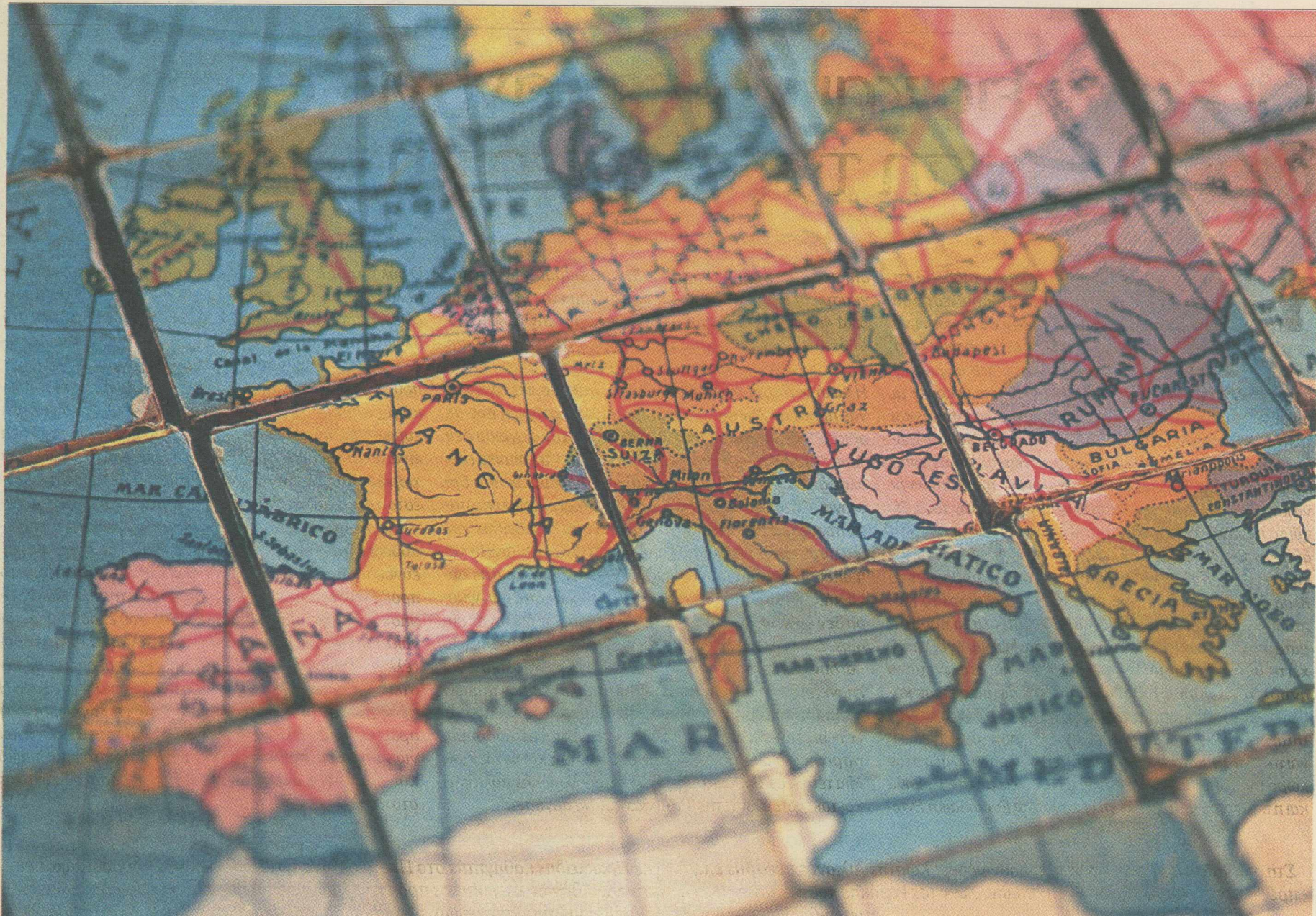
Όσον αφορά τα σταθερά ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής μας, τα ελληνοτουρκικά και το «μακεδονικό», δεν είμαι ιδιαίτερα αισιόδοξος για τις εξελίξεις στο 2009. Στα ελληνοτουρκικά έχουμε μια έξαρση τον τελευταίο καιρό που την αποδίδω στην αδράνεια των τελευταίων ετών, ύστερα από μια περίοδο έντονης κινητικότητας από το 1999 ως το 2004. Οι διερευνητικές συνο-

μιλίες συνεχίζονται, βέβαια, αλλά κινούνται κυκλικά και δεν αποδίδουν. Αυτό οφείλεται στην αρχική αναποφασιστικότητα της κυβέρνησης που αναδείχθηκε από τις εκλογές του 2004 να πάρει τη σκυτάλη και να συνεχίσει την πορεία των διερευνητικών επαφών από την προηγούμενη κυβέρνηση και να επωφεληθεί της καλής συγκυρίας της εποχής. Μιας συγκυρίας που είχε διαμορφωθεί από την ενεργητική εμπλοκή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα διμερή ελληνοτουρκικά θέματα – μέσα από τις αποφάσεις του Ελσίνκι – και από τις ελπίδες ένταξης στην ΕΕ που έτρεφε εκείνη την εποχή η Τουρκία. Σήμερα, και στο άμεσο μέλλον, καμία από αυτές τις συγκυρίες δεν ισχύει. Η απεμπόληση του Ελσίνκι και η βαθμιαία αποθάρρυνση της Τουρκίας για το ευρωπαϊκό μέλλον της έχουν οδηγήσει στην επιστροφή σε μια προ Ελσίνκι εποχή, όπου η Τουρκία προσβλέπει στον ηγεμονικό ρόλο μιας περιφερειακής πρωτοκαθεδρίας, με τους στρατιωτικούς να έχουν έναν δικό τους τομέα πρωτοβουλιών σε στρατηγικές επιλογές και επιλογές ασφαλείας. Αν στο σκηνικό αυτό προσθέσετε και την κρίση που διέρχεται η ΕΕ μετά τη διεύρυνση, αντιλαμβάνεστε ότι έχουμε μείνει μόνοι μας στην επίλυση των προβλημάτων μας. Δεν είναι βέβαια το τέλος του κόσμου, αλλά καθιστά το έργο δυσκολότερο. Η προτροπή μου πάντως είναι ότι έστω και τώρα θα πρέ-

πει να ξαναζωντανέψουμε τις διερευνητικές και να αναζητήσουμε λύσεις, έχοντας υπόψη μας ότι παρά την αποθάρρυνση της Τουρκίας στα ευρωπαϊκά, το όραμά της για ένταξη δεν έχει εγκαταλειφθεί.

Στο «μακεδονικό», η αρχική αισιοδοξία του «Βουκουρεστίου», που ενδεχομένως αποτελούσε τον μόνο πολιτικό τρόπο για να αναγκαστεί η πΓΔΜ να διαπραγματευθεί μια λύση απέναντι στη συμβιβαστική ελληνική θέση, δεν φαίνεται να επαληθεύεται. Η Ελλάδα περίμενε ότι η γειτονική χώρα θα αποδεχόταν τον συμβιβασμό μας και θα επικρατούσε η λογική των πραγματικών προτεραιοτήτων της – για έναρξη ενταξιακών διαδικασιών στο ΝΑΤΟ και στην ΕΕ – απέναντι σε ανιστόρητους συμβολισμούς. Εκεί πέσαμε έξω. Το Βουκουρέστι εξόργισε την ανώριμη ηγεσία της πΓΔΜ – η πολιτική ανωριμότητα φέρνει μαζί της και την οργή – με αποτέλεσμα να έχουμε σήμερα συσσωρευση νέων προβλημάτων, όπως το ζήτημα της παραπομπής στο Διεθνές Δικαστήριο – με αμφίβολη έκβαση –, νέες διεκδικήσεις για «μακεδονική μειονότητα», μετονομασίες τοπωνυμίων κλπ., που καταγράφονται επισήμως στη διαπραγματευτική ύλη. Δεν βλέπω θετικές εξελίξεις για το 2009 στο μέτωπο αυτό, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη μας ότι ο συμβολισμός του ονόματος έχει συνδυαστεί με εσωτερικά ζητήματα «εθνικής» ενότητας και με δε-

4. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ Β' ΜΕΡΟΣ

δομένο ότι το διεθνές περιβάλλον, που δεν φαίνεται στο σύνολό του να αντιλαμβάνεται τη βαρύτητα του ελληνικού προβλήματος (αντίθετα, φοβάται σταθερά την αποσταθεροποίηση των Βαλκανίων), μάλλον δεν αποθαρρύνει τη σημερινή στάση της κυβέρνησης της γείτονος. Σε κάθε περίπτωση, από τη στιγμή που η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε να αναζωογονήσει το «μακεδονικό» και προχώρησε σε έναν συμβιβασμό – που από τη δεκαετία του '90 θα έπρεπε να είχε πραγματοποιηθεί – οι μοχλοί πίεσής της δεν θα μπορούσαν να είναι διαφορετικοί από αυτούς που πρόταξε στο Βουκουρέστι. Επειδή όμως ο βαθμός επιτυχίας της είναι περιορισμένος, θα πρέπει να προσέξει στη διαμόρφωση των ισορροπιών με άλλα θέματα προτεραιοτήτων της εξωτερικής πολιτικής, έτσι ώστε να μην καταστεί δέσμια μιας και μόνο προτεραιότητας και να εξαντλήσει το διεθνές οπλοστάσιό της σε αυτήν.

Τέλος, θα πρέπει να τονιστεί ότι στο συναφές ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου η ελληνική στάση να μην προχωρήσει άμεσα στην αναγνώριση είναι μια σώφρων συμπεριφορά αναμονής, που δεν απομονώνει την Ελλάδα, αφού προς το παρόν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχουν εκδηλώσει παρόμοια θέση.

Αλέξης Ηρακλείδης: Σίγουρα θα μας

απασχολήσει το θέμα του Κοσόβου, αν και στο τέλος η αναγνώρισή του είναι, νομίζω, αναπόφευκτη. Σε σχέση με το Κυπριακό, για πρώτη φορά και οι δύο ηγέτες (Ταλάτ και Χριστόφιας), και όχι ο ένας εξ αυτών, προσπαθούν να βρουν μια λύση. Πιστεύω αυτό που λέγεται στην Κύπρο τον καιρό αυτόν: ότι, αν δεν το καταφέρουν τώρα, δεν θα το καταφέρουν ποτέ. Η επόμενη λύση θα είναι η διχοτόμηση, στην καλύτερη περίπτωση με επιστροφή εδαφών. Ομολογώ ότι είχα απογοητευτεί από την πολιτική της παρούσας κυβέρνησης, ειδικά από την πολιτική Μολυβιάτη, που νομίζω είχε παρασυρθεί από τον Τάσσο Παπαδόπουλο. Συμφωνώ με τις θέσεις του κ. Ροζάκη για την Τουρκία. Υπάρχει αδράνεια στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η γνωστή γραμμή Μολυβιάτη, πολύ κοντά στη γραμμή Ανδρέα Παπανδρέου: κάνουμε διάλογο αλλά μόνο για το φαίνεσθαι. Και αυτό γιατί σε ορισμένα από τα ζητήματα του Αιγαίου η θέση μας είναι ισχυρή, κατά κύριο λόγο σε σχέση με τον εναέριο χώρο. Ήταν μεγάλη επιτυχία και ευκαιρία οι ελληνοτουρκικές συνομιλίες για το Αιγαίο που έλαβαν χώρα το 2002-2003. Αν δεν γίνονταν την άνοιξη του 2004 οι ελληνικές εκλογές ίσως να είχαμε κάπου καταλήξει, να είχαμε μπει σε τροχιά επίλυσης των διαφορών του Αιγαίου. Επειδή η Τουρκία βρίσκεται πολύ μακριά από την ενταξιακή διαδικασία, το να στηρίζο-

μαστε στη θέση ότι πρέπει πρώτα να μπει η Τουρκία στην ΕΕ, και να γίνει έτσι «αρνάκι», δεν μου φαίνεται τόσο ρεαλιστικό, αφού είναι απίθανο να ενταχθεί – και αν ποτέ ενταχθεί, θα είναι μετά από δεκαετίες. Θα έλεγα ότι μπορούμε να καταλήξουμε στην ιδέα του μορατόριουμ και να μείνουμε στο υπάρχον στάτους κβο. Το κλειδί είναι τα 6 μίλια, να μην επεκταθούμε στα 10 ή 12. Τότε όλα λύνονται.

Όσον αφορά την πΓΔΜ, διαφωνώ με τη θέση μας στο Βουκουρέστι. Παίζαμε με αυτό που λέγεται «αρνητική κύρωση» (απειλή) και παραβιάσαμε το πνεύμα της μεταβατικής συμφωνίας της Νέας Υόρκης. Ίσως θα μπορούσαμε να επικαλεστούμε στο Διεθνές Δικαστήριο ότι η πΓΔΜ, λίγες μέρες πριν από τη σύνοδο του Βουκουρεστίου, πρόβαλε το συνταγματικό της όνομα, πράγμα που δημιούργησε μια δυναμική η οποία μας οδήγησε στο να βάλουμε βέτο. Νομίζω ότι με την επιθετική άκαμπτη πολιτική μας πεισμώνουμε τους άλλους και δεν οδηγούμαστε σε διέξοδο. Είπε ο κ. Ροζάκης ότι κάποιοι ενθαρρύνουν τους Σκοπιανούς απ' έξω. Ίσως, αλλά το βασικό είναι ότι δεν τους αναγνωρίζουμε ως έθνος, κάτι που στο διεθνές πλαίσιο μας εκθέτει ιδιαίτερα. Ίσως εδώ συμφωνήσω με τον Θεόδωρο Πάγκαλο που έχει πει ότι αν δεν υπήρχε η πΓΔΜ θα έπρεπε να την εφεύρουμε. Ειδάλλως θα καταλήξουμε στη Με-

γάλη Αλβανία και στη Μεγάλη Βουλγαρία βορειώς των συνόρων μας.

Γιώργος Κουμουτσάκος: Ξεκινώντας από τη βασική ερώτηση για το φάσμα των θεμάτων που θα απασχολήσουν την εξωτερική μας πολιτική τη νέα χρονιά, δυο λόγια μόνο για το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον που και στη νέα χρονιά θα είναι αυξημένης ρευστότητας και μειωμένης προβλεψιμότητας. Υπάρχουν δύο μείζονος σημασίας ζητήματα: η διεθνής οικονομική ύφεση και το πώς θα επηρεάσει μια ευάλωτη οικονομικά και ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για εμάς περιοχή όπως τα Βαλκάνια. Πώς θα επηρεάσει αυτό τη διεθνή συμπεριφορά των γειτονικών μας χωρών; Π.χ., θα προωθήσουν περισσότερο την ατζέντα της ευρωπαϊκής τους προοπτικής; Ή θα κλειστούν σε πιο εθνικές πολιτικές; Η οικονομική κρίση θα κάνει την ΕΕ, που έχει ακόμη ανοιχτό το θέμα της Συνθήκης της Λισαβόνας, ακόμη πιο διστακτική σε νέες διευρύνσεις;

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η νέα αμερικανική διοίκηση. Μεταξύ άλλων είναι λογικό να αναμένεται κάποιος αντίκτυπος στη μορφή και στις ισορροπίες της διατλαντικής σχέσης. Πιστεύω ότι η Ελλάδα θα θελήσει να συμβάλει σε μια πιο ισορροπη, ισότιμη σχέση μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ. Αυτό όμως συνεπάγεται και για την ΕΕ και για την Ελ-

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

λάδα μεγαλύτερη ετοιμότητα και διάθεση ανάληψης ευθυνών. Σημαντικό είναι επίσης να δούμε με προσοχή τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Θα πρέπει να αξιολογήσουμε τυχόν νέες ευαισθησίες και ιεραρχήσεις της αμερικανικής πολιτικής, στο πλαίσιο βέβαια της ιδιαίτερης σημασίας που έχουν οι παραδοσιακές σχέσεις και δεσμοί μας με τις ΗΠΑ.

Ενα άλλο κρίσιμο ζήτημα είναι η ευρωπαϊκή ατζέντα. Εχουμε μπροστά μας, το 2009, δύο ευρωπαϊκές προεδρίες, την τσεχική και τη σουηδική, που είναι λογικό να θελήσουν να προωθήσουν κυρίως ζητήματα κεντροευρωπαϊκού και βορειοευρωπαϊκού ενδιαφέροντος αντίστοιχα. Υπάρχει λοιπόν ενδεχόμενο να υποχωρήσουν από τις πρώτες θέσεις των ευρωπαϊκών προτεραιοτήτων θέματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την Ελλάδα, όπως π.χ. η ενίσχυση της ευρωπαϊκής προοπτικής των Βαλκανίων, η αντιμετώπιση του κρίσιμου ζητήματος της λαθρομετανάστευσης και εν γένει της μετανάστευσης, που δεν αποκλείεται να παρουσιάσουν νέα ένταση λόγω και της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Επίσης, το ενδεχόμενο κάποιας υποβάθμισης στη μεσογειακή πτυχή των πολιτικών της ΕΕ δεν μπορεί να αποκλειστεί. Η Ελλάδα δεν θα πρέπει να αφήσει να «πέσουν» αυτά τα κρίσιμα θέματα σε χαμηλές θέσεις των ευρωπαϊκών προτεραιοτήτων. Θα απαιτηθούν λοιπόν συνεννοήσεις και με άλλους εταίρους με ταυτόσημες με την Ελλάδα ευαισθησίες.

Η προεδρία της Ελλάδας στον ΟΑΣΕ είναι ταυτόχρονα πρόκληση και ευκαιρία για τη χώρα μας. Η πρόκληση είναι να διαμορφώσουμε ως προεδρία και «έντιμος μεσολαβητής» συναινέσεις για πιθανές λύσεις προβλημάτων στην περιοχή του Καυκάσου, λαμβάνοντας υπόψη τις θέσεις των βασικών παικτών αλλά και πιθανές αλλαγές στην πολιτική των ΗΠΑ με τη διοίκηση Ομπάμα. Ήδη, ως προεδρία, έχουμε να παρουσιάσουμε ορισμένα θετικά αποτελέσματα. Θα έχουμε επομένως την ευκαιρία να συζητήσουμε και με τη νέα αμερικανική διοίκηση θέματα ευρύτερου ενδιαφέροντος, πέραν της παραδοσιακής ελληνοαμερικανικής ημερησίας διάταξης.

Όσον αφορά τα της Τουρκίας, υπάρχει ως γνωστόν το ζήτημα της καθυστέρησης στην ενταξιακή της διαδικασία. Το 2009 θα είναι μια σημαντική, αν όχι κρίσιμη χρονιά για το πώς θα εξελιχθεί αυτή η διαδικασία. Η Ελλάδα, στο προβλεπτό μέλλον, δεν πιστεύω ότι θα μετατοπιστεί από τη βασική της θέση υποστήριξης στην ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, στη βάση πάντα της συμμορφώσεώς της στα ευρωπαϊκά προαπαιτούμενα. Ταυτόχρονα είναι λογικό να μελετώνται όλες οι υποθέσεις εργασίας, όλα τα ενδεχόμενα. Όσον αφορά την αμιγώς διμερή διάσταση, είναι πρόσφατη η δήλωση της υπουργού Εξωτερικών ότι – όχι με ελληνική ευθύνη – το 2008 ήταν έτος στασιμότητας. Στρατηγική επιδίωξή μας παραμένει η με σεβασμό στο Διεθνές Δίκαιο εξομάλυνση των σχέσεών μας με την Τουρκία.

Τώρα, για το αν υπάρχει αδράνεια στα ελληνοτουρκικά, ας μην ξεχνάμε ότι οι διε-

ρευνητικές επαφές συνεχίζονται τα τελευταία πέντε χρόνια με την ίδια, αν όχι μεγαλύτερη συχνότητα. Τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης εμπλουτίστηκαν. Οι διμερείς συναντήσεις σε όλα τα επίπεδα – με κορωνίδα τις επισκέψεις του τούρκου πρωθυπουργού στην Αθήνα και του έλληνα πρωθυπουργού στην Αγκυρα – έχουν αυξηθεί κατά πολύ. Αλλά η πραγματικότητα είναι ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις ήταν πάντα ιδιαίτερα δύσκολες και πολύπλοκες και ότι η γνωστή διεκδικητική πολιτική της Αγκυρας, ανεξαρτήτως αυξομειώσεων στην έντασή της, παραμένει επί 35 χρόνια. Είναι λοιπόν εσφαλμένη η άποψη ότι η όποια έλλειψη προόδου στις ελληνοτουρκικές σχέσεις μπορεί να οφείλεται σε κάποια δήθεν αδράνεια της ελληνικής πλευράς τα τελευταία χρόνια.

Όσον αφορά στα του Ελσίνκι, ήταν οπωσδήποτε μια θετική εξέλιξη. Δεν είναι όμως ούτε τότε ούτε ταμπου. Θα πρέπει κάποια στιγμή να μιλήσουμε ειλικρινά για τα πραγματικά λορία αλλά και τους μύθους του. Γιατί π.χ. δεν οδήγησε σε αλλαγή των τουρκικών διεκδικήσεων επί πέντε σχεδόν χρόνια, από το 1999 ως το 2004. Τέλος, μια σύνομη αναφορά στο ζήτημα των Σκοπίων. Άκουσα με προσοχή την κριτική ότι η απόφαση του Βουκουρεστίου δεν έχει αποδώσει τα αναμενόμενα. Θα διαφωνήσω. Είναι ξεκάθαρο ότι η ομόφωνη αυτή απόφαση του ΝΑΤΟ είναι σύμφωνη με τα ελληνικά *desiderata* αλλά και την Ενδιάμεση Συμφωνία. Ας μη σπεύδουμε λοιπόν να αμφισβητήσουμε τη σημασία της. Σε τόσο δύσκολα ζητήματα χρειάζεται υπομονή και επιμονή. Σωστά επισημάνθηκαν η πολιτική ανωριμότητα και η αδιαλλαξία της κυβέρνησης στα Σκόπια. Για το αν έχουν «πει-

σώσει» στη γειτονική χώρα, το μόνο που θέλω να πω είναι ότι και η Ελλάδα έχει το δικαίωμα να μένει σταθερή στις θέσεις της.

Κωστής Αλιανός: Το 2009 θα είναι για τη χώρα μας δύσκολο καθώς ο διεθνής περιγυρος δεν μας βοηθάει και πολύ και επιπλέον έχουμε και τα δικά μας προβλήματα. Δεν μπορεί να υπάρξει αξιόπιστη εξωτερική πολιτική αν δεν υπάρχει οικονομική σταθερότητα, όροι ασφαλείας, κοινωνική ομοψυχία, σταθερή κυβέρνηση. Σε μικρό ή μεγάλο βαθμό αυτά μάς λείπουν, άρα τα όπλα μας είναι περιορισμένα.

Δεν νομίζω ότι ο Ομπάμα, στη μέριμνά του για την εξωτερική πολιτική, θα ασχοληθεί με την πΓΔΜ ή τα ελληνοτουρκικά. Μπορεί να ασχοληθεί με τη σχέση ΗΠΑ - Τουρκίας – που δεν ξέρω πόσο μπορεί να αποβεί υπέρ ημών –, με τα περιβαλλοντικά, τη Μ. Ανατολή κλπ. Υπάρχει όμως ένα παράθυρο ευκαιρίας το οποίο δεν πρέπει να χαθεί. Πρέπει να προσπαθήσουμε να εγκαταστήσουμε μια νέα σχέση αξιοπιστίας. Υπάρχει βεβαίως ο διάχυτος στην ελληνική κοινωνία έντονος αντιαμερικανισμός που ενοχλεί δικαίως τους Αμερικανούς και δυσχεραίνει τους χειρισμούς της κυβερνήσεως. Δεν ξέρω πώς θα μπορούσε η νέα αμερικανική κυβέρνηση να βοηθήσει στην άμβλυνσή του. Τα τελευταία χρόνια είχαμε αρκετές ενοχλήσεις από την Ουάσιγκτον. Θα πρέπει τα επιχειρήματά μας να είναι τόσο πειστικά σε συνάρτησή με τα δικά τους συμφέροντα ώστε να γίνουν κατανοητά τα εθνικά μας προβλήματα, ακόμη και στο ενεργειακό, και να υπάρξει σύμπλευση.

Από την άλλη μεριά, ο βασικός σύμμαχος είναι η ΕΕ και πρέπει να κάνουμε ό,τι είναι δυνατόν να μείνουμε στον σκληρό πυρήνα της, να γίνουμε ένας εντονότερος «παίκτης» στα θέματα κρίσεων, όπως της παρούσης περιόδου. Παλιά, ήμασταν πιο πολύ παρόντες στα ευρωπαϊκά πράγματα. Να δώσουμε ένα παρών που θα μας δώσει μιαν άλλη ταυτότητα. Να βρούμε συμμαχίες και να κινούμαστε με βάση αυτές. Πρέπει να μάθουμε την πολιτική του «δίνω - παίρνω» ισότιμα και να περάσουμε σε μια πιο επιθετική, ευφάνταστη πολιτική εγκαταλείποντας την αμυντική στάση που χαρακτηρίζει, λίγο-πολύ, την πολιτική μας.

Η Τουρκία αποτελεί τον κύριο παράγοντα της εξωτερικής μας πολιτικής. Δεν πρέπει να εθελουφλούμε σε ό,τι αφορά την αναβαθμισμένη στρατηγική θέση της στην ευρύτερη περιοχή μας. Εφόσον δεν φαίνεται να είναι εφικτή η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, προοπτική που αποτελεί βασική παράμετρο των σχεδιασμών μας, το υπουργείο Εξωτερικών πιστεύω ότι θα μελετήσει πώς θα εξασφαλίσει τις θέσεις μας στην περίπτωση που προχωρήσει η ειδική σχέση, όπως και πώς θα αντισταθούμε στις πιέσεις της Αγκυρας ανεξαρτήτως της προοπτικής αυτής.

Το ζήτημα με την πΓΔΜ είναι καίριο. Θέμα ουσίας αλλά και αξιοπιστίας της πολιτικής μας είναι να μην εγκαταλείψουμε τις θέσεις μας, χωρίς πάλι να είμαστε μαξιμαλιστές. Θα μπορούσαμε να κάνουμε μια

υπέρβαση με φαντασία στις σχέσεις μας με την πΓΔΜ: να βελτιώσουμε τη διασυννοριακή μας επικοινωνία και ταυτόχρονα να κάνουμε μιαν αντεπίθεση για την αλήθεια των μακεδονικών ζητημάτων. Πιθανόν να μπορούμε να βρούμε εσωτερικούς εκεί συμμάχους. Παραλλήλως να προωθήσουμε την οικονομική συνεργασία, να προτείνουμε ένα πακέτο οικονομικών μέτρων σε συνάρτηση με την είσοδό τους στην ΕΕ δημιουργώντας τους ένα αίσθημα ασφαλείας, ισότιμος. Επίσης, να χρησιμοποιήσουμε σύγχρονα μέσα επικοινωνίας για την προβολή των θέσεών μας, όπως π.χ. το Διαδίκτυο, τα μπλογκς ή ακόμη και με διαπανεπιστημιακή συνεργασία.

Την προεδρία του ΟΑΣΕ την αναλαμβάνουμε σε μια πολύ δύσκολη στιγμή, καθώς έχει δημιουργηθεί το καίριο ζήτημα της νέας αρχιτεκτονικής ασφαλείας στην Ευρώπη στο πλαίσιο αντιπαραθέσεως ΗΠΑ - Ρωσίας. Είναι δύσκολο να συμβάλουμε σ' αυτό. Υπάρχουν εξάλλου ανοιχτά σοβαρά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τρομοκρατίας, το ζήτημα της Γεωργίας, της Υπερδνειστερίας. Εχουμε μπροστά μας μια πρόκληση. Θα ήμουν ευτυχής αν στο τέλος του 2009 είχαμε στο ενεργητικό μας μια καλή διαχείριση των θεμάτων του ΟΑΣΕ. Η προεδρία μας αποτελεί μια ευκαιρία να αποκτήσουμε μια πιο μακροπρόθεσμη στρατηγική, να δώσουμε ένα πιο μόνιμο «παρών» στα ζητήματα της «εγγύς περιοχής» μας, στον Καύκασο, στη Μ. Ανατολή.

Ως προς το ΝΑΤΟ, ο ρόλος μας είναι φυσικό να είναι περιθωριακός εφόσον δεν έχουμε άμεσα ευρύτερα συμφέροντα. Φοβούμαι ότι λίγα πράγματα μπορούμε να κάνουμε. Νομίζω ότι τα μέλη του δεν έχουν μια καθαρή εικόνα για το τι επιθυμούν υπό τις νέες συγκυρίες. Αυτό που αναμένεται είναι να δούμε το πώς θα εκφράσει η νέα αμερικανική administration τις επιδιώξεις της μέσω της Συμμαχίας και να πορευθούμε ανάλογα.

Θα ήθελα να επισημάνω ορισμένα άλλα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής προς επεξεργασία:

– Υπάρχει το θέμα της μουσουλμανικής παρουσίας στα Βαλκάνια και στη χώρα μας. Πρέπει να αποτρέψουμε τη διασύνδεσή της με φανατικές φράξιες· το θέμα είναι πολυδιάστατο.

– Ενα άλλο ζήτημα είναι το πόσιμο νερό που όλο και σπανίζει γύρω από τη Μεσόγειο. Στον τομέα αυτόν θα μπορούσαμε να σκεφθούμε μεθοδεύσεις και να παίξουμε ρόλο στις διεργασίες που γίνονται. Το νερό αποτελεί ένα σύγχρονο ζήτημα που απασχολεί και θα απασχολήσει έντονα τη Μεσόγειο.

– Η λαθρομετανάστευση είναι επίσης ένα κρίσιμο, ευρωπαϊκής εμβελείας θέμα.

Γ. Κουρουτσάκος: Πράγματι ο ορίζοντας δεν είναι ξεκάθαρος, και στο υπουργείο Εξωτερικών, ως οφείλουμε, μελετάμε προσεκτικά όλα τα ενδεχόμενα. Το 2009 φαίνεται ότι θα είναι μια κρίσιμη χρονιά για την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας και δεν αποκλείεται να υπάρξει νέα ένταση του προβληματισμού όσον αφορά τις προοπτικές

Είμαστε μια μικρή χώρα-μέλος της ΕΕ που δεν μπορεί να κατηγορηθεί για μεγαλοδυναμική ιδιοτέλεια. Και αυτό μάς παρέχει τη δυνατότητα να συσπειρωθούμε με άλλες ανάλογες δυνάμεις σε μια κοινή αντιμετώπιση της κρίσης, που κυρίως προκάλεσε η αλόγιστη και απροετοίμαστη διεύρυνση

4. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Από αριστερά: Αλέξης Ηρακλείδης, Γ. Ν. Μπασκόζος, Χρήστος Ροζάκης, Στάθης Ευσταθιάδης, Κωστής Αιλιανός, Γιώργος Κουμουτσάκος

ένταξής της στην ΕΕ. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι στις ευρωεκλογές σε αρκετά κράτη-μέλη θα υπάρξουν κόμματα ή πολιτικοί σχηματισμοί που θα επιδιώξουν να αυξήσουν την εκλογική τους απήχηση και δύναμη προβάλλοντας ιδιαίτερα την επιφυλακτικότητα ή και την αντίθεσή τους στο ενδεχόμενο τουρκικής ένταξης στην ΕΕ. Κάτι τέτοιο είναι πιθανό να έχει πρόσθετο αρνητικό αντίκτυπο στην αποφασιστικότητα της Τουρκίας να προχωρήσει στις απαιτούμενες προσαρμογές που προϋποθέτει η ένταξη στην Ενωση.

Υπάρχει βέβαια και το κρίσιμο θέμα της εφαρμογής από την Τουρκία του Πρωτοκόλλου της Τελωνειακής Ενωσης που αφορά το άνοιγμα των τουρκικών λιμανιών και αεροδρομίων στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η σχετική αξιολόγηση από την Ενωση προβλέπεται να γίνει στο τέλος του χρόνου. Πολλά επομένως θα εξαρτηθούν από τη στάση και τη βούληση της Τουρκίας να ανταποκριθεί στα συμφωνηθέντα και στις υποχρεώσεις της.

Στ. Ευσταθιάδης: Πιστεύω ότι δεν θα μπορούσαμε να βελτιώσουμε ποτέ τη θέση μας στο ΝΑΤΟ και τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις αν δεν ικανοποιήσουμε τις υποχρεώσεις μας στο ΝΑΤΟ. Αποφεύγουμε να παίρνουμε μέρος, με διάφορες αποφάσεις, στις στρατιωτικές αποστολές που αποφασίζει το ΝΑΤΟ, κάτι που ο Γ.Γ. του, Γιάαπ ντε Χουπ Σέφερ, μας προσάπτει συχνά τονίζοντας στους έλληνες επισήμους που βλέπει: «Δεν μετέχετε». Βλέπετε κάποιον τρόπο να ξεπεράσουμε αυτόν τον σκόπελο; Εκεί νομίζω βρίσκεται το κλειδί των σχέσεών μας με τις ΗΠΑ. Μήπως κά-νω κάποιο λάθος;

Χρ. Ροζάκης: Νομίζω ότι η μεταπολεμική εξωτερική πολιτική της χώρας μας παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα να ανήκουμε σε ένα συγκεκριμένο γεωπολιτικό σχήμα αλλά συ-

χνότατα να αποστασιοποιούμαστε από κεντρικές επιλογές του. Από τις αρχές της δεκαετίας του '50 ενταχθήκαμε σε βασικούς δυτικούς μηχανισμούς – με πρώτο το ΝΑΤΟ – αλλά έχουμε συχνά διακριθεί για τις αποστάσεις που έχουμε πάρει από αυτούς και για τη δυσπιστία με την οποία τους έχουμε αντιμετωπίσει. Περιμένουμε από αυτούς να εξυπηρετήσουν όλες τις ιδιαιτερότητές μας ενώ είμαστε ελάχιστα διατεθειμένοι, τις περισσότερες φορές, να προσφέρουμε στην πραγμάτωση των γενικότερων στόχων τους. Νομίζω ότι κάποια στιγμή πρέπει να αντιστοιχίσουμε την πολιτική μας με τις κεντρικές κατευθύνσεις τους, αν θέλουμε να περιμένουμε αντίδωρα από τη δική τους πλευρά. Ιδιαίτερα σήμερα, σε συνθήκες κρίσης του διεθνούς συστήματος, θα πρέπει να εντατικοποιήσουμε τον ρόλο μας με προσανατολισμό το ξεπέρασμά της. Αναφέρομαι ειδικότερα στην ΕΕ. Είμαστε μια μικρή χώρα-μέλος της που δεν μπορεί να κατηγορηθεί για μεγαλοδυναμική ιδιότητα. Και αυτό μάς παρέχει τη δυνατότητα να συσπειρωθούμε με άλλες ανάλογες δυνάμεις σε μια κοινή αντιμετώπιση της κρίσης, που κυρίως προκάλεσε η αλόγιστη και απροετοίμαστη διεύρυνση. Για να ξαναφέρουμε την Ευρώπη των 27 στην πορεία της εμβάθυνσης και για να αντιμετωπίσουμε από κοινού τις προκλήσεις ενός πολύπλοκου κόσμου που αναδεικνύεται. Γιατί να μην μπορούμε να παίζουμε τον ρόλο που το Λουξεμβούργο, λ.χ., έχει παίξει πολλές φορές στο παρελθόν; Κάτι που θα μας δώσει κύρος και θα μας βοηθήσει στην επίλυση και των δικών μας προβλημάτων.

Και ορισμένες απαντήσεις που αφορούν άμεσα ή έμμεσα ζητήματα τα οποία έθεσαν οι προηγούμενοι ομιλητές: Για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ παραμένω υποστηρικτής της. Νομίζω ότι οι αρνητές της ένταξης βλέπουν το θέμα στατικά. Μια δυναμική προοπτική είναι μια διαφορετική Ευρώπη τη στιγμή της ένταξης, αλλά και μια δια-

φορετική Τουρκία τη στιγμή εκείνη. Δεδομένου ότι η ευρωπαϊκή πορεία δεν μπορεί να καθλωθεί στα σημερινά αδιέξοδά της – διαφορετικά, η μοίρα της είναι μια οικονομική Ευρώπη με πύλινα πολιτικά πόδια –, σύντομα θα ξαναγυρίσουμε στον «πολιτικό» προσανατολισμό της, έστω μέσα από διαφορετικές ταχύτητες ολοκλήρωσης, με τη δημιουργία ενός σκληρού πυρήνα κρατών που θα προχωρήσουν πιο μπροστά. Μέσα σε μια Ευρώπη με τέτοια αρχιτεκτονική, η Τουρκία έχει μια θέση. Μια Τουρκία η οποία σε κάθε περίπτωση στα επόμενα πέντε-δέκα χρόνια δεν θα παραμείνει αγκυλωμένη στα μεγάλα δομικά προβλήματα που σήμερα αντιμετωπίζει.

Όσον αφορά τα ελληνοτουρκικά, θα ήθελα να τονίσω, με βάση την περιορισμένη εμπλοκή μου στα σχετικά θέματα κατά τη διάρκεια της ζωής της κυβέρνησης Σημίτη, ότι το μείζον μέλημα της Τουρκίας είναι το θέμα της αιγιαλίτιδας ζώνης, στις δύο διαστάσεις του: στο ενδεχόμενο διεύρυνσής της στα 12 ν.μ. (κάτι που θα έκλεινε συνολικά το Αιγαίο στη διεθνή ναυσιπλοΐα και αεροπλοΐα), όσο και στη διατήρηση του ήδη υπάρχοντος καθεστώτος μιας διπλής αιγιαλίτιδας 6 ν.μ. και 6-10 ν.μ. στον εναέριο χώρο. Δεν θα έλεγα το ίδιο και για τις «γκρίζες ζώνες», οι οποίες, κατά τη γνώμη μου, συνιστούν μέρος ενός διαπραγματευτικού χειρισμού στον οποίο νομίζω ότι η Τουρκία δεν θα επιμείνει αν οι συνομιλίες προχωρήσουν στην κατεύθυνση μιας επίλυσης. Και τούτο γιατί γνωρίζει ότι τα επιχειρήματά της δεν ευσταθούν, ιδιαίτερα αν τεθούν στην κρίση ενός αμερόληπτου δικαστικού οργάνου.

Κ. Αιλιανός: Συμφωνώ με ό,τι ελέχθη για την ΕΕ και το ΝΑΤΟ. Οι ΗΠΑ είναι βασικός μας εταίρος, οι σχέσεις μας δεν είναι στο επιθυμητό επίπεδο, έχουμε ευαισθησίες που δεν ταιριάζουν με τις δικές τους. Αλλά σε κάποιους οργανισμούς, όταν δεν

θίγονται προτεραιότητές μας, μπορούμε να πάρουμε πρωτοβουλίες που θα τις ικανοποιούν. Τους ενδιαφέρει, π.χ., η σταθερότητα στα Βαλκάνια όσο και εμάς. Εκεί έχουμε τη δυνατότητα κάποιου ρόλου. Υπάρχει βέβαια θέμα κοινωνικής ομοιότητας, πώς δηλαδή μια κυβέρνηση θα πάρει αποφάσεις που θα μας φέρουν πιο κοντά στην αμερικανική εξωτερική πολιτική χωρίς πολιτικό κόστος.

Στ. Ευσταθιάδης: Ανησυχείτε για την αντιπαλότητα Δύσης - Ανατολής, δηλαδή ΗΠΑ - Ρωσίας, και ποια μπορεί να είναι η θέση της Ελλάδος;

Χρ. Ροζάκης: Βρισκόμαστε μπροστά σε νέους αναδυόμενους πρωταγωνιστές και παίκτες των διεθνών σχέσεων, που στα επόμενα χρόνια θα παίζουν καθοριστικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις. Η Ρωσία επανέρχεται, βαθμιαία, ως μεγάλη δύναμη, στην Ασία η Κίνα και η Ινδία θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, με όπλο, κυρίως, την οικονομία – αλλά και την υποστήριξη από τη στρατιωτική, συμβατική ή άλλη, δύναμή τους. Η Ελλάδα δεν μπορεί βέβαια να αντιμετωπίσει αυτούς τους γίγαντες μόνη της. Η συμμετοχή της στην ΕΕ της εξασφαλίζει μια «συλλογική» παρουσία και αυξάνει το διεθνές κύρος της, και όταν ακόμη δρα ατομικά. Για τον λόγο αυτόν, οι προσπάθειές της θα πρέπει να στραφούν στη συμμετοχή της σε διαμόρφωση ευρωπαϊκών πολιτικών οι οποίες θα εγγυώνται τις όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικές σχέσεις της Ευρώπης με τους νέους πόλους. Κάτι που προϋποθέτει βεβαίως ομοειδείς προσανατολισμούς των 27 και κατά συνέπεια ξεπέρασμα της σημερινής κρίσης, που οφείλεται στους κρατικούς εγχισμούς και, πρωτίστως, στην αδυναμία των νεολύδων να ξεπεράσουν την παιδική ασθένεια της ιστορικά αναξιοποίητης κυριαρχίας τους. Στο σημείο αυτό η αλλαγή της

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

αμερικανικής διοίκησης και η επιστροφή σε στενότερη συνεργασία ΗΠΑ - Ευρώπης μπορεί να έχει ευεργετικά αποτελέσματα για την ανάδειξη ενός ενιαίου ευρωπαϊκού πόλου.

Κ. Αλιανός: Ο τρίτος, ευρωπαϊκός, πόλος είναι ευκαίριος. Η οικονομική κρίση ρίχνει τη σκιά της στην όλη ευρωπαϊκή δραστηριοποίηση. Πέραν αυτού, θα πρέπει να περιμένουμε τη νέα διαμόρφωση των σχέσεων Αμερικής - Ρωσίας. Ο πολυ-πολιτισμός είναι ένα δεδομένο. Θα πρέπει να τον εκμεταλλευθούμε κατάλληλα προσέχοντας να μην αποξενωθούμε από κάποιον πόλο του. Η Ρωσία συχνά υποστήριξε θέσεις ταυτόσημες με τις δικές μας. Αλλά και η Κίνα αποτελεί οικονομικό - προς το παρόν - πόλο δυναμικό, του οποίου τον ρόλο δεν πρέπει να υποτιμήσουμε. Κάτι άλλο: Λέγαμε παλιά ότι είναι σωστή η διεθνοποίηση των προβλημάτων μας. Ισχύει η αρχή αυτή ή περιπιπτούμε σε μια «διμεροποίηση» τους; Τι μας συμφέρει;

Γ. Κουμουτσάκος: Θα συμφωνήσω ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι μονοδιάστατη και να ασχολείται αποκλειστικά και μόνον με όσα χαρακτηρίζονται ως εθνικά θέματα. Τα τελευταία χρόνια, όχι μόνον την τελευταία τετραετία, η Ελλάδα τείνει να έχει πιο ορατό και θα προσέθετα πιο ουσιαστικό ρόλο σε διεθνή ζητήματα ευρύτερου ενδιαφέροντος. Αρκεί μια παράθεση δράσεων για να το επιβεβαιώσει. Μεγαλύτερη συμμετοχή σε διεθνείς αποστολές, όπως π.χ. στο Κόσσοβο, στον Λίβανο, στον Αφγανιστάν και πιο πρόσφατα στην υπό τον ΟΗΕ αποστολή για την αντιμετώπιση της πειρατείας, όπου έχουμε και ρόλο επικεφαλής. Έχουμε ενισχύσει πολύ την ανθρωπιστική δράση της χώρας μας και μάλιστα μειώνοντας κατά πολύ τον χρόνο ανταπόκρισής μας. Στη διάρκεια της θητείας μας ως μη μόνιμου μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας οργανώσαμε ως προεδρία, μετά την πρώτη, ύστερα από είκοσι και πλέον χρόνια, συζήτηση σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών για το Μεσανατολικό στον ΟΗΕ και συμμετέχουμε στην ειρηνευτική διαδικασία της Ανάπολης. Η Ελλάδα έχει εγγράψει στο ενεργητικό της τέσσερις λίγο ή πολύ επιτυχημένες προεδρίες στην ΕΕ, δύο προεδρίες στο Συμβούλιο Ασφαλείας και τώρα ασκούμε μίαν ιδιαίτερα απαιτητική προεδρία του ΟΑΣΕ. Θα έχουμε επίσης μια θέση αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα στην Ένωση για τη Μεσόγειο. Έχει αναπτυχθεί λοιπόν μια νέα φιλοσοφία στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Δεν είμαστε ερμητικά κλεισμένοι και μονοδιάστατα «απορροφημένοι» στα αμιγώς δικά μας ζητήματα.

Σε ένα άλλο θέμα: Δεν θα συμφωνήσω με την άποψη ότι το σύνολο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων περνάει από το ΝΑΤΟ. Αλλωστε έχουμε μια σημαντική, πολύ ικανοποιητική συμμετοχή στις δράσεις της Ατλαντικής Συμμαχίας. Οσον αφορά το ενδεχόμενο διεύρυνσης αυτής της συμμετοχής, είναι κάτι που κάθε φορά εξετάζεται σε όλες του τις παραμέτρους, συνυπολογιζόμενων βέβαια των υπαρκτών ανα-

1. Κ. Αλιανός
2. Στ. Ευσταθιάδης
3. Αλ. Ηρακλείδης
4. Γ. Κουμουτσάκος
5. Χρ. Ροζάκης

Η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι μονοδιάστατη και να ασχολείται αποκλειστικά και μόνον με όσα χαρακτηρίζονται ως εθνικά θέματα. Τα τελευταία χρόνια, όχι μόνον την τελευταία τετραετία, η Ελλάδα τείνει να έχει πιο ορατό και θα προσέθετα πιο ουσιαστικό ρόλο σε διεθνή ζητήματα ευρύτερου ενδιαφέροντος

γκών και των προτεραιοτήτων της εθνικής μας ασφαλείας.

Δύο λόγια μόνο για τα ενεργειακά και τις σχέσεις μας με τη Ρωσία. Η ενεργειακή ασφάλεια έχει τρεις πτυχές: διαφοροποίηση στις πηγές, στις οδούς και στις μορφές ενέργειας. Η Ελλάδα εφαρμόζει ενεργειακή πολιτική που σε μεγάλο βαθμό ανταποκρίνεται και στα τρία αυτά στοιχεία. Επιπλέον είναι σύμφωνη και με τις προτεραιότητες και την πολιτική της ΕΕ. Θα έλεγα ότι στην κλίμακα που μας αναλογεί εφαρμόζουμε μια ενεργειακή πολιτική-πρότυπο.

Οι σχέσεις μας με τη Ρωσία και σ' αυτόν τον τομέα έχουν ιδιαίτερη σημασία και δεν πιστεύω ότι επηρεάζουν αρνητικά τις σχέσεις μας με τις ΗΠΑ. Αλλωστε το βάθος, το εύρος και η ωριμότητα των σχέσεών μας με τις ΗΠΑ επιτρέπει και κάποιες ενδεχόμενες αποκλίσεις «ανάγνωσης» σε ορισμένα ζητήματα, χωρίς αυτό να θίγει την ουσία των αμοιβαίων συμφερόντων αυτής της παραδοσιακά φιλικής σχέσης. Η Ελλάδα ασπάζεται την ευρωπαϊκή λογική ότι πολιτικές απομόνωσης και περιθωριοποίησης της Ρωσίας θα ήταν λανθασμένες. Δεν θα εξυπηρετούσαν τα κοινά στρατηγικά μας συμφέροντα, όπως η αντιμετώπιση των σύγχρονων παγκόσμιων προκλήσεων και απειλών, π.χ. η διεθνής τρομοκρατία, η ενεργειακή ασφάλεια, η διασπορά πυρηνικών όπλων κ.ά.

Αυτές οι προκλήσεις απαιτούν συνεργασία και πολυμερή διπλωματία. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, οι μονομερείς δράσεις δεν είναι αποτελεσματικές. Είναι σημαντικό και θετικό ότι αυτή φαίνεται να είναι η βασική φιλοσοφία και της νέας αμερικανικής διοίκησης.

Στ. Ευσταθιάδης: Πού βρισκόμαστε άραγε στο Κυπριακό; Πάμε ακόμη για μίαν ατέρμονη διαδικασία χωρίς λύση ή μήπως για μια χειρότερη εκδοχή του Σχεδίου Ανάν;

Αλ. Ηρακλείδης: Για το Κυπριακό ισχύει το γνωστό ότι κάθε επόμενη ευκαιρία είναι η χειρότερη από την προηγούμενη. Τώρα όμως ίσως είναι πράγματι η τελευταία ευκαιρία. Το 1999-2003 ήταν η καλύτερη ευκαιρία λόγω διεθνούς παράγοντα, κατά κύριο λόγο γιατί υπήρχε η προοπτική της ευρωπαϊκής ένταξης της Κύπρου (ολόκληρης και όχι μισής). Σήμερα όμως έχουμε ένα νέο δεδομένο: για πρώτη φορά δύο ηγέτες που είναι ξεκάθαρα διαλλακτικοί. Είναι βέβαια γεγονός ότι ο Ταλάτ δείχνει καμιά φορά «αδιάλλακτος», τουλάχιστον στα ελληνικά όμματα. Αυτό όμως συμβαίνει γιατί είναι δύσκολο να εξηγήσει στους δικούς του ότι θέλει να πάει πιο πίσω από το Σχέδιο Ανάν. Στο Κυπριακό, αυτό που κυρίως προβληματίζει είναι η στάση της Τουρκίας καθώς ο Ερντογάν μοιάζει να είναι αδιάφορος για την επίλυση του Κυπριακού, μετά και τον πιθανολογούμενο συμβιβασμό του με τους στρατηγούς.

Χρ. Ροζάκης: Όπως και στα ελληνοτουρκικά, έτσι και στο Κυπριακό οι συγκυρίες επίλυσης δεν είναι τόσο θετικές όσο ήταν στο 2004. Ο διεθνής παράγοντας είναι απορροφημένος από άλλες μείζονες εκκρεμότητες και δεν μπορούμε να περιμέ-

νουμε ούτε ένα ιδιαίτερο ευρωπαϊκό ενδιαφέρον - που θα εκδηλωθεί μόνο αν φτάσουμε κοντά σε πραγματική λύση - ούτε ένα ιδιαίτερο αμερικανικό ενδιαφέρον, τη στιγμή που ο νέος αμερικανός πρόεδρος έχει να λύσει μείζονα εσωτερικά και διεθνή προβλήματα με δεδομένη την αμερικανική εμπλοκή. Από την άλλη μεριά, είναι ουσιαστικά μία από τις ελάχιστες φορές που επιχειρείται η επίλυση του Κυπριακού μέσα από απευθείας διαπραγματεύσεις των δύο ενδιαφερομένων κοινοτήτων, και με ηγέτες που έχουν ενδιαφέρον για την επίλυση, έστω κι αν από τουρκοκυπριακής πλευράς υπάρχει μια ατζέντα που δείχνει ότι ο Ταλάτ προσπαθεί ουσιαστικά να επιστρέψει σε μια λύση παρόμοια με αυτή του Σχεδίου Ανάν. Πάντως, έστω και κάτω από αυτές τις παραδοχές - στο κάτω κάτω το Σχέδιο Ανάν δεν είχε μόνον αρνητικές πτυχές και απορρίφθηκε από τον κυπριακό ελληνισμό για ορισμένα σημεία του - αν τελικά οι δύο κοινότητες αφεθούν ελεύθερες να αποφασίσουν, μακριά από τις στρατηγικές βλέψεις ορισμένων κύκλων της Τουρκίας, ίσως τα πράγματα να προχωρήσουν.

Γ. Κουμουτσάκος: Παρά τις υπαρκτές δυσκολίες, στο Κυπριακό υπάρχει μια διαδικασία που χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία εκπνευρασμένης βούλησης των δύο μερών για επίτευξη λύσης. Αυτή είναι και η ακλόνητη βούληση της Ελλάδας. Οι απευθείας συνομιλίες στο στάδιο αυτό αφορούν τα θέματα διακυβέρνησης και προγραμματίζεται να ακολουθήσουν το ακανθώδες θέμα των περιουσιών, το εδαφικό κ.ά. Δυστυχώς πολλές φορές υπάρχει αδιαλλαξία και σοβαρές υπαναχωρήσεις από την τουρκοκυπριακή πλευρά. Ως προς αυτό, κανείς δεν μπορεί να παραγνωρίζει τον ιδιαίτερο ρόλο και την επιρροή που μπορεί να ασκήσει η Τουρκία, λόγω και της παρουσίας των τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων στο παράνομα κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Από την άλλη, θα πρέπει να αντιπαραβάλουμε την επιμονή και την πίστη του προέδρου Χριστόφια στη διαπραγματευτική διαδικασία. Η προσπάθεια είναι μεγάλη και ο δρόμος δεν θα είναι στρωμένος με ρόδα.

Να προσθέσω, ως προς το θέμα των εγγυήσεων που αφορά άμεσα την Ελλάδα ως εγγυήτρια δύναμη, ότι ο ελληνικός προβληματισμός έχει εκφραστεί από την υπουργό Εξωτερικών κυρία Ντόρα Μπακογιάννη. Σε περίπτωση λύσης και επανένωσης του νησιού, πώς γίνεται να έχουμε ένα ενιαίο κράτος-μέλος της ΕΕ, του οποίου την ασφάλεια θα εγγυώνται άλλα κράτη;

Κλείνοντας, πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικό να υπογραμμίζουμε και να επαναλαμβάνουμε ότι οι βασικοί προσανατολισμοί και στρατηγικές επιδιώξεις της εξωτερικής μας πολιτικής αποτελούν σήμερα πεδίο εθνικής συναίνεσης. Δεν υπάρχουν πια οι εντάσεις και οι τριβές του παρελθόντος που μόνον αρνητικές επιπτώσεις είχαν για τη χώρα.

Στ. Ευσταθιάδης: Σας ευχαριστώ για τον διάλογο και ελπίζω ο καθένας μας να συγκράτησε κάτι θετικό από τη συζήτηση και να βοηθήσαμε και τους αναγνώστες μας.